

Mats Nylund r ym.

Talousarvioaloite määrärahan lisäämisestä happamien sulfaattimaiden kartoitukseen ja ehkäisyohjelman laatimiseen (500 000 euroa)

Eduskunnalle

Happamista sulfaattimaista (HS-maista) vesistöihin joutuvat happamat ja metallipitoiset vedet ovat Suomen suurimpia vesiensuojeluongelmia. Kuvaavaa on, että HS-maista joutuu vesistöihin monta kertaa enemmän metalleja (alumiinia, kadmiumia, nikkeliä, sinkkiä ym.) kuin Suomen koko teollisuudesta yhteensä. Vesienhoidon toteutusohjelman 2010—2015 mukaan EU:n vesipuitedirektiivin edellyttämää pintavesien hyvää tilaa vuoteen 2015 mennessä ei pystytty mm. HS-maiden vaikutusten takia Länsi-Suomessa saavuttamaan siihen mennessä toteutetuilla toimenpiteillä. Valtioneuvoston hyväksymissä vesienhoitosuunnitelmissa vuosille 2016—2021 on linjattu toimenpiteitä ongelmien ratkaisemiseksi. Kartoitus ja ehkäisymenetelmien kehittäminen ovat tärkeimpiä toimenpiteitä.

Jääkauden jälkeen Suomen rannikkoalueet olivat meren peitossa, ja alkaen n. 8 000 vuotta sitten on meren pohjalla syntynyt rikkipitoista sulfidisavea, joka maankohoamisen myötä on noussut merestä ja jota käytetään tänä päivänä pitkälti maataloustarkoituksiin. Kun rannikolla maa- ja metsätalousmaan kuivatuksen, ruoppausten ja rakennustöiden yhteydessä rikkipitoinen maa (tumma savi) joutuu pohjaveden pinnan yläpuolelle, muodostuu maaperässä rikkihappoa, joka vuorostaan liuottaa metalleja. Maa muuttuu happamaksi sulfaattimaaksi tai alunamaaksi. Happamuus ja metallit huuhtoutuvat sateiden yhteydessä vesistöihin aiheuttaen laajoja vahinkoja, kuten kalojen massakuolemia ja vahingoittuneita tai täysin elottomia jokia suistoineen. Suomessa on HS-maita arviolta yli 300 000 hehtaaria, joista suurin osa Pohjanmaan maakunnissa. Tähänastiset kartoitukset ovat kuitenkin osoittaneet, että myös Satakunnassa, Varsinais-Suomessa ja Etelä-Suomessa on yllättävän paljon happamia sulfaattimaita. Sisämaahan ne ulottuvat n. 80 m:n korkeudelle, esim. Seinäjoen seudulle, ja Etelä-Suomessa n. 30—40 m:n korkeudelle. Euroopassa HS-maita on eniten Suomessa, mutta niitä esiintyy myös mainittavassa määrin Ruotsissa, Tanskassa, Saksassa ja Hollannissa.

Hyvin kuivan kesän sekä vuoden 2006 sateisen syksyn jälkeen happamilta sulfaattimailta vapautuneet metallit ja happamuus aiheuttivat laajoja kalakuolemia mm. Kyrönjoella, Luodon-Öjanjärvellä, Ähtävänjoella, Perhonjoella ja Siikajoella. Ongelmat ovat olleet tiedossa kauan, mutta talven 2006—2007 tapahtumien jälkeen ja EU:n vesipuitedirektiivin velvoitteiden takia ovat toimenpiteet haittojen vähentämiseksi lisääntyneet. Vuosi 2018 on ainakin syyskuun puoliväliin saakka ollut ehkä vielä kuivempi kuin mitä vuosi 2006 oli, ja maaperään on varastoitunut runsaasti happamuutta ja metalleja. Jos syksyllä sataa runsaasti, on suuri todennäköisyys, että satei-

Talousarvioaloite TAA 374/2018 vp

den myötä huuhtoutuneet metallit ja happamuus aiheuttavat kalakuolemia sekä muita, mutta ei välttämättä niin silminnäkettäviä vahinkoja.

Vesiensuojelun keskeisiksi ohjauskeinoiksi on nostettu tiedotus ja neuvonta happamista sulfaattimaista (HS-maista) kaikilla sektoreilla, kartoitus happamista sulfaattimaista ja näiden maiden aiheuttamista kuormitusriskeistä, kustannustehokkaiden menetelmien käyttöönotto ja kehittäminen haittojen vähentämiseksi, vesiensuojelutoimenpiteiden sisällyttäminen maatalouden, metsätalouden ja kuivatuksen tukijärjestelmiin, HS-maiden huomioon ottaminen maankäytön suunnittelussa ja rakentamisessa sekä lainsäädännölliset muutokset ja täydennykset. Valtioneuvoston päätöksen mukaan toimenpiteet voidaan sisällyttää maatalouden ympäristö- tai investointitukiin. Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön laatimassa kansallisessa strategiassa "Happamien sulfaattimaiden aiheuttamien haittojen vähentämisen suuntaviivat vuoteen 2020" sekä valtioneuvoston 3.12.2015 hyväksymissä vesienhoitosuunnitelmissa 2016—2021 todetaan, että on ensiarvoisen tärkeää kartoittaa HS-maiden sijaintia, syvyyttä ja laatua. HS-maiden tarkempi yhtenäinen kartoitus on hyvin kiireellistä, jotta happamuuden ehkäisemisen ja torjunnan suunnittelu ja toteutus on mahdollisimman tehokasta. Kartoitukseen on varattava riittävä rahoitus.

TEM:n ja Geologian tutkimuskeskuksen GTK:n sopimuksen mukaisesti GTK pyrkii toteuttamaan happamien sulfaattimaiden yleiskartoituksen. Alkuperäisen suunnitelman mukaisesti kartoituksen piti olla valmis vuoden 2015 loppuun mennessä, mutta rahoituksen puutteessa osa kartoituksesta on vieläkin kesken. Viime vuosina hankerahoituksen saaminen on vaikeutunut merkittävästi ja GTK:n resursseja on kovasti leikattu. Näin ollen kartoitus uhkaa jäädä vajaaksi, jopa kokonaan tekemättä osassa maata.

Valtioneuvoston päätöksestä vesienhoitosuunnitelmista (3.12.2015) selviää, että happamien sulfaattimaiden haittojen torjunnan ja ehkäisemisen vuosikustannukset ovat yhteensä noin 42 miljoonaa euroa vuodessa, josta kartoituksen osuus on 570 000 euroa, ja että vesienhoitosuunnitelmissa esitettyjen toimenpiteiden toteutukseen tarvitaan valtion lisärahoitusta. On erittäin tärkeää, että tämä priorisointi, joka vaatii monivuotisen perusrahoituksen, näkyy talousarviossa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta lisää 500 000 euroa momentille 30.40.21 happamien sulfaattimaiden kartoituksen loppuun saattamiseen, ehkäisy- ja torjuntamenetelmien kehittämiseen sekä ympäristöhaittojen ehkäisemisohjelman laatimiseen.

Talousarvioaloite TAA 374/2018 vp

Helsingissä 28.9.2018

Mats Nylund r
Anders Adlercreutz r
Eva Biaudet r
Joakim Strand r
Stefan Wallin r
Anna-Maja Henriksson r
Mats Löfström r
Mikaela Nylander r
Thomas Blomqvist r